

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. Розглянуто основні форми організації обліку на малих підприємствах, визначено особливості застосування загального та спрощеного плану рахунків, надано рекомендації щодо організації обліку на малих підприємствах.

Аннотация. Рассмотрены основные формы организации учета на малых предприятиях, определены особенности применения общего и упрощенного плана счетов, предоставлены рекомендации относительно организации учета на малых предприятиях.

Annotation. The basic forms of organization of accounting for small businesses are considered, the features of application of the general and simplified chart of accounts are defined, the recommendations of accounting organization for small businesses are provided.

Ключові слова: суб'єкти малого підприємництва, проста форма бухгалтерського обліку, спрощена форма бухгалтерського обліку, загальний план рахунків, спрощений план рахунків.

Малий бізнес є основою розвитку будь-якої держави з ринковою економікою. Становлення малого підприємництва потребує своєчасного та ефективного прийняття управлінських рішень, інформаційною базою для яких є дані бухгалтерського обліку. Тому актуальним питанням для суб'єктів малого бізнесу – юридичних осіб – є правильне групування інформації в системі бухгалтерського обліку.

Дослідження проблеми розвитку теоретичних і практичних аспектів ведення бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу займалися ряд вчених, серед яких: Бутинець Ф. Ф., Горяйнова Ю. С., Маляревський Ю. Д., Січко О. Д. [1 – 3].

Метою дослідження є формування рекомендацій щодо організації обліку на малих підприємствах.

Завданнями дослідження є аналіз особливостей організації обліку на малих підприємствах та формування відповідних рекомендацій.

Об'єкт дослідження – господарська діяльність вітчизняних малих підприємств.

Предметом дослідження є особливості організації обліку на малих підприємствах.

З організації бухгалтерського обліку малим підприємством здійснюються заходи, які необхідно відобразити в наказі про організацію бухгалтерського обліку [2, с. 82]: 1) вибір форми організації бухгалтерського обліку; 2) встановлення правил документообігу й технології обробки облікової інформації; 3) використання системи рахунків бухгалтерського обліку; 4) встановлення системи й форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності й контролю господарських операцій; 5) встановлення порядку проведення інвентаризації активів і зобов'язань для забезпечення вірогідності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності підприємства.

Малі підприємства можуть використовувати такі форми організації бухгалтерського обліку: просту, спрощену, спрощену форму бухгалтерського обліку для платників податку на прибуток за ставкою 0 % [4], меморіальну, журнальну та автоматизовану.

Проста форма застосовується малими підприємствами з незначним документообігом (кількістю господарських операцій), які здійснюють діяльність з виконанням нематеріаломістких робіт і послуг. При використанні простої форми бухгалтерського обліку мале підприємство веде лише два регістри. Це журнал обліку господарських операцій і відомість 3-м. Журнал ведеться щомісячно, і записи в ньому здійснюються в хронологічному порядку. Крім проводок, у журналі вказуються обороти по дебету і кредиту кожного субрахунку та сальдо на початок і кінець місяця. Суму оборотів визначають на підставі даних, зазначених у журналі, шляхом простого підсумовування [1, с. 352].

Спрощена форма бухгалтерського обліку передбачає використання відомостей з № 1-м по № 5-м, де узагальнюючим регістром є оборотно-сальдова відомість. Для кожного рахунку чи групи рахунків призначена конкретна відомість. На підставі первинних і зведених документів у них роблять записи за дебетом і кредитом відповідних рахунків [1, с. 353].

Спрощена форма бухгалтерського обліку для платників податку на прибуток за ставкою 0 % передбачає використання таких регістрів бухгалтерського обліку, а саме журнали: 1-мс обліку активів, 2-мс обліку капіталу і зобов'язань, 3-мс обліку доходів, 4-мс обліку витрат, а також відомості: 1.1-мс обліку необоротних активів, 1.2-мс обліку нарахування амортизації, 2.1-мс обліку розрахунків з постачальниками, з іншими кредиторами та бюджетом, 2.2-мс обліку розрахунків з працівниками, 4.1-мс обліку витрат на ремонт та поліпшення основних засобів [5].

Також у разі потреби малі підприємства можуть використовувати додаткові регістри (виготовлені самостійно) для узагальнення інформації про господарські операції щодо окремих активів, зобов'язань, капіталу, доходів та витрат, підсумкові дані з яких переносяться до відповідних граф журналів [5].

Меморіальна форма обліку передбачає застосування книжкових і карткових облікових регістрів, відомостей синтетичного й аналітичного обліку, меморіальних ордерів [2, с. 90].

Журнальна форма обліку передбачає накопичування і систематизацію даних первинних документів

кредитом синтетичних і дебетом кореспондуючих рахунків з перенесенням підсумків у головну книгу для узагальнення даних журналів [2, с. 90].

Автоматизована форма заснована на використанні програмних продуктів, що дозволяють автоматично і безупинно виконувати обліково-обчислювальні роботи, накопичувати інформацію про здійснення господарських операцій, формувати допоміжні документи і звітність з синтетичного обліку [2, с. 90].

Перші дві форми носять рекомендований характер ведення бухгалтерського обліку для підприємств малого бізнесу з використанням спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку, а третя взагалі не передбачає використання плану рахунків.

Таким чином, грамотно побудована система облікових реєстрів дозволяє акумулювати всю необхідну інформацію, групувати інформацію в необхідних синтетичних і аналітичних розрізах, забезпечувати зручність користування обліковим реєстром, забезпечувати раціональне відбиття операцій в облікових реєстрах (простота заповнення, відсутність зайвого дублювання інформації й т. д.).

Оскільки підприємства малого бізнесу характеризуються незначною чисельністю працівників (середньооблікова чисельність за рік до 50 осіб) та невеликими обсягами діяльності (до сімдесяти млн грн за рік), це певним чином зумовлює формування робочого плану рахунків бухгалтерського обліку для відображення активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій малого підприємництва [2, с.12].

Так, підприємства малого бізнесу можуть застосовувати такі варіанти Плану рахунків бухгалтерського обліку:

- План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій, затверджений Наказом МФУ № 291 від 30.11.99 [6] (далі – загальний План рахунків);

- План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва, затверджений Наказом МФУ від 19.04.2001 р. за № 186 [7] (далі – спрощений План рахунків).

Отже, для малих підприємств інструкцією [6] щодо застосування загального Плану рахунків передбачено деяке спрощення бухгалтерського обліку. Так, усі малі підприємства можуть не використовувати рахунки класу 8 "Витрати за елементами", а вести облік витрат за допомогою рахунків 9 класу.

Спрощений План рахунків носить рекомендаційний характер, тобто суб'єкти малого підприємництва – юридичні особи – можуть застосовувати загальний План рахунків. Таке рішення приймається власником малого підприємства або уповноваженою ним особою самостійно. На відміну від загального Плану рахунків, у спрощеному Плані рахунків передбачено тільки синтетичні рахунки першого порядку, кількість яких дорівнює двадцяти п'яти. Незважаючи на це, виникає потреба у відкритті ряду субрахунків за окремими синтетичними рахунками. Це зумовлено необхідністю деталізації інформації про доходи та витрати для подальшого складання фінансової звітності суб'єкта малого підприємництва.

При цьому облік і узагальнення інформації про позабалансові активи і зобов'язання ведеться підприємствами з використанням позабалансових рахунків класу 0 "Позабалансові рахунки", передбачених загальним Планом рахунків [3].

Таким чином, успішне функціонування будь-якого малого підприємства не можливе без відповідним чином організованої системи обліку. На малому підприємстві до певної межі можливе скорочення і спрощення обліку. У зв'язку з цим, поряд із прагненням найменших витрат часу на його ведення, необхідно пам'ятати про діючі вимоги щодо організації обліку, визначені нормативними актами.

На думку автора, для належної організації обліку на малих підприємствах доцільним є розробка робочого плану рахунків на основі затвердженого Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій для кожного суб'єкта малого підприємництва окремо з урахуванням особливостей його діяльності. У подальшому необхідно обирати облікові реєстри, які найбільш повно будуть відображати рух активів, капіталу, зобов'язань малого підприємства, однією з переваг яких повинна бути простота їх складання та зрозумілість наведеної інформації. Дана умова особливо важлива в умовах ручної обробки інформації, що характерно для організацій малого бізнесу. Правильний вибір форми бухгалтерського обліку є однією з необхідних умов ефективної організації бухгалтерського обліку господарюючого суб'єкта.

Наук. керівн. Лучанінова Г. С.

Література: 1. Бутинець Т. А. Бухгалтерський облік : навч. посібн. для студ. вузів / Т. А. Бутинець, Л. В. Чижевська, С. Л. Береза. – Житомир : ЖІПІ, 2000. – 672 с. 2. Конспект лекцій для студентів напряму підготовки 6.0330509 "Облік і аудит" / укл. Ю. Д. Маляревський, Ю. С. Горяїнова. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2008. – 200 с. 3. Сичко О. Особенности упрощенной системы бухгалтерского учета субъектов малого предпринимательства – юридических лиц // Вестник налоговой службы Украины. – 2010. – № 34. – С. 8–15. 4. Податковий кодекс України 2856-VI від 23.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>. 5. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Наказ МФУ від 15.06.2011 № 720 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MN014590.html. 6. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Наказ МФУ від 30.11.99 № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0893-99>. 7. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва : Наказ МФУ від 19.04.2001 за № 186 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0389-01>.